

Overweging 27 mei 2018 Exoduserker,

Gemeente van mensen van de weg

Vandaag zondag trinitatis stelt ons voor een uitdaging iets te begrijpen van dat mysterie van God als vader zoon en geest een drie-eenheid.

In de tijd dat de drie-eenheid in de bijbel beschreven werd waren er natuurlijk nog geen uitgekristalliseerde dogma's hierover. Aan de hand van concrete ervaringen en vragen kon iets verteld worden over het toch wel zeer ingewikkelde vraagstuk van hoe zit het nou met de manier waarop wij iets van God kunnen leren kennen.

Eerlijk gezegd heb ik al dat getheologiseer over die drie-eenheid nooit goed kunnen begrijpen, het kwam mij als te gekunsteld over.

Ik hou het er maar op dat het een verwoording is van de ervaring van Gods veelkleurig zijn. God te kunnen ervaren als vaderlijk, moederlijk, broederlijk, geestelijk – als oergrond, vergeving, toekomst - of vragenderwijs: waar vandaan, hoe hier en vandaag bestaand, waarheen en waarvoor levend. Erover vertellen is een moeilijke zaak.

Vertellen over de Hemelse wereld; Jezus zelf zag het onmogelijke daarvan al in bij Nicodemus. De auteurs van het Mozes verhaal in Exodus, zijn ervaring met God, gieten de Godservaring in het beeld van een brandende braamstruik en een stem. In de Joodse traditie en in de Zen traditie hebben ze dat denk ik het beste begrepen. Telkens wordt ons daar voorgehouden dat beelden en woorden ontoereikend zijn om die ervaring met het goddelijke uit te drukken.

Toch proberen mensen het telkens weer, worden we er ook toe aangetrokken als een mot naar de vlam.

Jazeker we branden ons eraan, raken teleurgesteld, misschien ook wel op een dwaalspoor gebracht en tegelijkertijd inspireert het ons, net als het verhaal van de vurige tongen op de hoofden van de discipelen, dat we vorige week met Pinksteren vierden ook inspirerende maar ontoereikende beelden zijn.

Een paar jaar geleden was er in het Haags gemeentemuseum een overzichtstentoonstelling van de kunstenaar Mark Rothko. Hij schildert immense doeken. Wanneer je ervoor staat, voel je hoe je zijn wereld ingezogen wordt. De kleurvelden, opgebouwd uit zinderende verflagen, zijn van een ongekende intensiteit en verbeelden universele gevoelens als angst, extase, tragiek en euforie. Rothko was een intense kunstenaar die alles gaf en zoals vaker met grote kunstenaars, een moeilijk leven kende; gevoed door de ontgoocheling die de wereldoorlogen teweeg hadden gebracht en geteisterd door depressie. Een getormenteerde ziel die tot grootse kunst in staat was, en mensen tot op de dag van vandaag hiermee troost en verwondert.

Het kijken naar Rothko's *White and Greens in Blue uit (1957)* fascineerde mij. Je ziet op een helderblauwe achtergrond drie horizontale velden boven elkaar. Bij het eerste kijken lijkt het grootste vlak heel donker, maar gaandeweg zie je dat het donkergroen is. In contrast met dit donkere vlak staat het witte wolkachtige vlak wat rafelig aan de onderkant, terwijl het blauw van de achtergrond er doorheen schemert. Het donkergroene middenvlak verzacht de scherpe tegenstelling tussen het heel donkergroene vlak boven en het wolkachtige witte vlak onder. Het vlak boven houdt mij op een afstand, het witte vlak trekt mij naar zich toe.

Dit schilderij, is voor mij een religieus schilderij. Het witte vlak doet mij ook denken aan de schilder Ton Schulten uit Ootmarsum. Na een ernstig auto-ongeluk ontwaakte hij uit zijn coma. Hij had toen de meest prachtige kleuren gezien en die probeerde hij in zijn schilderijen vorm te geven. Kenmerkend voor Schultens schilderijen is het diepe geloof dat het licht sterker is dan de duisternis" In zijn schilderijen is ook vaak een helderwit licht te vinden, wat voor hem symbool staat voor het Goddelijke.

Nu is deze overweging natuurlijk geen kunstcollege, maar het gaat er mij om te illustreren dat wij; dat wat we niet kunnen benoemen of echt zien, want daarvoor is het Goddelijke te groot, te fel, toch in beelden en ook wel muziek proberen weer te geven.

We zien het geworstel ook terug in het openbaringsmoment van God aan Mozes, verbeeld als een brandende braamstruik en een stem. Ik ben, die ik ben. Machtige woorden vol beloften; ik ga met je mee, ik zal voor jou zijn, zoals jij wilt dat ik ben, wij drukken het hieruit met de betrouwbare nabije. Het zijn actieve krachtige woorden, maar tegelijkertijd een naam die niet vast te houden is, waar wij mensen geen macht over hebben. Hij blijft de onnoembare. Hij is als het vuur van de brandende braamstruik, een zuiverend vuur. Zo hebben de Israëlieten hun menora de zevenarmige kandelaar, dat is ook een beeld voor de brandende braamstruik. Voor de Israëlieten is dat het beeld van het lijden van de kleinen, de armen, de verdrukten. Ze lijken verbrand en vernietigd te worden, maar ze komen er doorheen. En ze komen erdoor heen door de kracht van die God, waar de sadduceeën zich in vergisten waar, wij ons allemaal in vergissen als we denken dat we die kracht kunnen uitdagen, kunnen beheersen en temmen, als wij beelden gaan verzinnen waar God helemaal niet in past. God breekt zelf wel uit al die beelden en ketenen. Hij komt op voor zijn vrijheid en ook daarin mogen wij mensen op hem lijken. Hoe vaak worden wij niet gevangengezet door beelden die andere mensen van ons hebben. Het beeld van de oude gebrekkige zorgontvanger, het beeld van de altijd zichzelf wegcijferende mantelzorger. We laten ons soms maar al te gewillig vastzetten in de naam patiënt, docent of vrijwilliger of predikant. We gaan ons gedragen volgens de beelden die daarbij horen, de verwachtingen die anderen van ons hebben. Maar lieve mensen wij mogen in de ruimte staan, onszelf daarin zetten, we mogen conventies verbreken. Ook wij mogen zeggen ik ben die ik ben.

Een dergelijke worsteling om de hemelse beelden te begrijpen doet Nikodemus door Jezus te bevragen.

Je zou dan denken dat Nikodemus van hoge komaf, behorend tot de leidende kringen van de farizeeën, bekend om hun toewijding aan de Wet, misschien een lid van het Sanhedrin, het hoogste bestuursorgaan van de Joden wel raad weet met de torah en hoe hij verbinding kan krijgen met de eeuwige. Maar dat blijkt niet zo te zijn.

Nikodemus is steeds sympathiek, maar mist desondanks het ware inzicht. Hij komt bij Jezus met de woorden: 'wij weten', maar het vervolg toont dat hij eigenlijk niets weet.

Jezus is in zijn rol van leraar en mystagoog direct en confronterend. Hij gaat niet in discussie, maar verschuift het gesprek naar de vraag om de toegang tot het heil. Hoe kun je het koninkrijk van God 'zien' of 'binnengaan'? Dat kan slechts wanneer je uit God, opnieuw geboren wordt.

We stuiten hier bij Johannes op een esoterische vorm van Jodendom, die niet denkt aan een politieke Messias, maar aan een geestelijke redder, die de poort naar de hemelse werkelijkheid opent en waarbij kennis en inzicht betekent dat men aan die werkelijkheid participeert. Het is dualistisch georiënteerd (licht-duisternis; waarheid-leugen) en naar de filosofie van Plato beïnvloed dus in tegenstellingen: (onder-boven; aards-hemels; boven als de echte werkelijkheid).

Hoewel Nikodemus een 'leraar van Israël' is en dit alles zou moeten kunnen begrijpen, hoort hij Jezus' woorden slechts op een aards, concreet niveau en beseft hij niet dat men ze slechts geestelijk kan verstaan.

Op grond van wondergeloof komt men immers maar al te gemakkelijk tot verkeerde conclusies, namelijk wanneer men ze als niet meer dan tastbare wonderdaden blijft zien.

Maar niet alleen de wonderen worden geestelijk, ook de mensen die veranderd zijn. Wie of wat, van bovenaf geboren is, kan niet meer met aardse ogen beoordeeld worden.

Jezus legt het hem uit met een beeld van de wind in Vers 8, 'de wind waait waarheen hij wil ...',. Dat wordt vaak uitgelegd door te zeggen dat de Geest niet te vangen is. In feite zegt het vers dat de mens die door de Geest is veranderd, niet meer te vangen is. Hij is vrij. Zijn oorsprong en daarmee zijn identiteit ligt niet meer 'beneden', maar 'boven'.

Nikodemus nu komt s`nachts naar Jezus toe, misschien uit vrees voor zijn collega`s na de botsing tussen Jezus en de leiders bij de tempelreiniging. Hij spreekt Jezus met Rabbi /leraar aan, daaruit

blijkt dat hij al onder de indruk is van zijn leer, of misschien vleit hij hem. Nicodemus is vooral onder de indruk van de tekens die Jezus deed tijdens het paasfeest. Hij ziet die als een openbaring van Gods macht. Hij bewondert hem en ziet hem als een leraar zoals hijzelf is.. Maar hij weet niet echt wie Jezus is.. Ook is hij eenzaam en vraagt zich af wie moet ik nu geloven?

Juist in de nacht, in de eenzaamheid stellen we ons dit soort wezensvragen.

Misschien vroeg hij zich af of hij het eigenlijke van het leven niet verloren had, het was alsof er nog iets ongebooren lag in hem om nog geboren te worden

Jezus aanvaardt die positie van leraar en legt hem uit waarom hij van Godswege is gekomen en waarom het nodig is opnieuw geboren te worden uit God.

Is er een ander leven dan dat je van je ouders hebt ontvangen? Je geloof wordt niet mee geboren met de voortplanting, het is een inblazing door de Geest opgewekt.

Nicodemus begrijpt het woord: opnieuw als tweede keer.

Dat is ook niet zo gek, want de rabbijnen hadden het idee dat de ziel voor de geboorte in de moederschoot ingebracht werd. Maar dan spant Jezus zich in om hem uit te leggen dat hij bedoelt: geboren worden van boven, uit God door water en geest door de doop.

En als leraar had Nicodemus hem best kunnen begrijpen, maar hij blijft als een ongelovige vragen en dat verwijt Jezus hem ook. En hij corrigeert dan ook dat hij zomaar een leraar is, Hij is op unieke wijze uit God geboren en kan daarom getuigen van wat hij in de hemel heeft gezien. Na die terechtwijzing leert hij Nicodemus hoe en waarom de geboorte van boven kan gebeuren. In een gesprek vol misverstanden en miscommunicatie leert Nikodemus en wij met hem hele belangrijke aspecten van hoe we God kunnen kennen en ervaren.

Nikodemus vertegenwoordigt een belangrijk aspect van geloof, in zijn worsteling met de spanning tussen het terechte willen weten, begrijpen, toepassen, zoals wij vrijzinnigen dat graag doen en het geheel andere dat de echte verbondenheid met de Eeuwige, toch vooral het doen is, het in praktijk brengen van de Liefde.

Te leren valt uit dit verhaal dat wie beweert herboren of uit God geboren te zijn dat moet tonen door een liefde als die van God en Jezus. Die liefde is de vuurproef. Charismatische gaven en wonderen zijn goed en helpen om op de geloofsweg te gaan. Maar er is meer nodig om van "boven" te zijn.

Kennis over God en de spirituele wereld, vragen daarnaar hoort bij ons mensen, ze zijn van alle tijden, we zijn vrij om die vragen te stellen, maar besef goed dat we er niet in moeten blijven hangen. Het enige waar het uiteindelijk allemaal om draait is het staan in de Liefde, compassie tonen, alleen daardoor komen we in contact met God, die immers Liefde is. Amen.